

واکاوی فعالیت‌های امام حسن عسکری (ع) در عصر عباسی/ چگونه امامت به امام عصر (عج) منتقل شد

عضو هیأت علمی دانشگاه قرآن و حدیث گفت: از مهمترین فعالیت‌های امام حسن عسکری (ع) ارتباط با مردم با مکتوبات بود، ایشان با ارسال نامه به نمایندگان قطعی خود در مراکز مختلف بسیاری از پرسش‌های دینی را پاسخ می‌دادند.

عضو هیأت علمی دانشگاه قرآن و حدیث گفت: از مهمترین فعالیت‌های امام حسن عسکری (ع) ارتباط با مردم با مکتوبات بود، ایشان با ارسال نامه به نمایندگان قطعی خود در مراکز مختلف بسیاری از پرسش‌های دینی را پاسخ می‌دادند.

به گزارش خبرنگار آیین و اندیشه خبرگزاری فارس، امام حسن عسکری (ع) فرزند امام هادی (ع)، در روز هشتم ربیع‌الثانی یا 24 ربیع‌الاول سال 232 هجری قمری در مدینه به دنیا آمد و در هشتم ربیع‌الاول 260 هجری قمری با توطئه معتمد خلیفه عباسی در شهر سامرا در 28 سالگی به شهادت رسید. در عصر آن حضرت، دشواری‌ها و گرفتاری‌هایی پیش آمد که از قدرت عباسیان کاست تا جایی که موالی و ترکان بر حکومت دست یافتند، ولی فشار و شکنجه و آزار نسبت به امام و یارانش تخفیف پیدا نکرد. دولت عباسی در برابر یاران امام (ع) و در پادگان‌هایی که پشتیبان او بودند، قاطعانه و بیرحمانه ایستادگی می‌کرد و برای از میان برداشتن خط مشی و برنامه امام و پراکنده کردن و وادار کردن یاران او کوشش‌های فراوان به عمل آورد. حجت‌الاسلام احمد غلامعلی عضو هیأت علمی دانشگاه قرآن و حدیث در این باره مباحثی را مطرح می‌کند:

* لطفا درباره شرایط اجتماعی و سیاسی زمان امامت امام حسن عسکری (ع) توضیحاتی بفرمایید؟

-ایام امامت امام حسن عسکری (ع) دوران بسیار کوتاه اما پردردسر است، چرا که امام در مدینه نبوده و در سامرا ساکن بودند. از سال 254 تا 260 هجری قمری معمولاً اهل بیت (ع) یک پایگاه شیعه‌نشین مانند کوفه یا مناطقی که خاندان خود در آن ساکن بودند، مثل مدینه داشتند، اما زمانی که این دو منطقه را از آنها می‌گرفتند و در مناطقی که نظیر محوطه نظامی ارتش بوده، طبیعی است که از بسیاری فعالیت‌های دیداری محروم می‌شوند و امکان نشر صحبت‌هایشان نبوده است.

* پس چگونه در این شرایط از امام روایات زیادی باقی مانده است؟

-بله، با همه این سختی‌ها در این دوران ما روایات بسیاری را از امام حسن عسکری (ع) می‌بینیم، چرا که امام (ع) از هر گونه فرصتی برای نشر معارف دینی استفاده می‌کردند از جمله اینکه امام در یک روز خاصی از هفته به نام «یوم التوبة» از منزل خارج می‌شدند و به سمت مرکز حکومت می‌رفتند تا دفترچه‌ای که مبنی بر حضور ایشان در این منطقه است را امضا کنند.

ایشان حتی در این شرایط و از منزل که راه می‌افتادند به سمت مرکز حکومت با تعدادی که در مسیر همراه می‌شدند پرسش و پاسخ می‌کردند و مسائل مختلف دینی را منتقل می‌ساختند.

اما درباره مکتوبات هم باید گفت که یکی از مهمترین کارهای امام (ع) همین توجه به مکتوبات بوده از دوره امام هادی (ع) تا امام حسن عسکری هدایت مردم به وسیله مکتوبات صورت می‌گرفت، امام حسن عسکری (ع) در این دوره با فرستادن نامه به نمایندگان قطعی خود در ایران، حجاز، عراق و ... پاسخ پرسش‌هایشان را می‌دادند.

یکی از مهمترین کارهای امام حسن عسکری (ع) توجه به مکتوبات و ارتباط مکتوب با مردم بود، ایشان در این دوره با فرستادن نامه به نمایندگان قطعی خود پاسخ پرسش‌هایشان را می‌دادند

* به چه صورت این مکتوبات را منتقل می‌کردند؟

-از طرق مختلف، حتی برای فرستادن پاسخ نامه‌ها یک پوششی درست کرده بودند، به طور مثال مدتی نامه‌ها را در عصا قرار می‌دادند و اینها را از طریق دستفروش‌های که برای فروش پارچه یا روغن و ... به منزل می‌آمدند به بیرون منتقل می‌کردند و بسیار هم به دستفروش سفارش می‌کردند که این عصا به جایی برخورد نکند!

* بزرگترین توصیه‌های امام حسن عسکری (ع) به مردم چه بود؟

-ایشان سفارشات زیاد و فوق‌العاده‌ای به مردم داشتند، ما از امام حسن عسکری شاهد هستیم که پس از توحید، نبوت و امامت که همه از واجبات است، بزرگترین واجبات را در دو چیز می‌دانند که باید رعایت شود، یکی به جا آوردن حقوق برادران دینی در راه خدا و دیگری به کار بردن تقیه در ارتباط با دشمنان خدا.

امام با سفارش این دو اصل نخست می‌خواستند، نشان دهند که توحید، نبوت و امامت برایشان اصل است و دوم اینکه ما باید کاری کنیم که مؤمنان نقش اجتماعی‌شان به همراه انتظاراتشان از اعضای گروه‌های ایمانی‌شان را برعهده بگیرند، بنابراین یک تشکیلات شامل انسان‌های مؤمن که به وظایفشان آگاه هستند و عملاً ایفای نقش دقیق می‌کنند تا گروه اجتماعی پایدار بماند، مدنظر بود.

اما درباره تقیه در برابر دشمنان خدا کاری که خود امام انجام می‌دادند، این بود که ایشان در برابر گروه‌های بیرونی بتوانند همان جمع محدود ایمانی که نیازهایشان را برطرف می‌کند، در برابر تهاجمات مختلف حفظ کنند. بنابراین اینجاست که می‌بینیم امام حسن عسکری(ع) یک تشکیلاتی درست می‌کنند تا خرده فرهنگ ایمانی خود را در یک گروه منسجم شکل دهند و این خیلی مهم است که امام حسن عملاً مؤمنان را دور هم جمع می‌کند، ارتباطشان را سامان می‌دهند و چگونگی برخورد آن‌ها با نیروهای بیگانه را هم ساماندهی می‌کنند.

*در نهایت بفرمایید که امر امامت چگونه از سوی امام حسن عسکری(ع) به امام زمان واگذار می‌شود؟

- جایگاه اعتقاد به امامت و ائمه معصومین(ع) نزد شیعه والا و ارزشمند است، به طوری‌ای که اعتقاد به امامت در نگاه ایشان در ردیف اعتقاد به خداوند و پیامبر(ص) قلمداد شده است، از نگاه شیعه خداوند متعال مقام امامت و ولایت را به خاطر قابلیت‌های ذاتی به افرادی خاص عطا کرده و تنها از طرف ذات خداست که امام بر جامعه نصب می‌شود.

یکی از مواردی که اطاعت و پیروی از امام در آن واجب است، مسأله جانشینی است، به این معنا که وقتی امامی به عنوان پیشوای معصوم جانشین خود را معرفی کرد، جای هیچ گونه تردید باقی نخواهد ماند و بر دیگران واجب است امامت او را بپذیرند، اگر چه در سن و سال کودکی باشد. امام حسن عسکری(ع) از همان ابتدای تولد حضرت مهدی(عج) مقدمات کار را فراهم می‌کنند، به طوری که حتی افراد خیلی خاص امام هم با ایشان ارتباط چهره به چهره برقرار نکنند، حتی از زمانی که امام بسیار کوچک بودند، این ارتباط خیلی محدود بود، به گونه‌ای که ایشان از پشت پرده پاسخگوی مردم بودند.

همه اینها آماده‌سازی برای عصر غیبت است، البته این آماده‌سازی از دوره ائمه متأخر و امام جواد(ع) تا امام عسکری(ع) شروع شد، اما اوج آن را از دوره امام حسن عسکری(ع) می‌بینیم، به طوری که امامی که حی و حاضر هم هست باز از پشت پرده پاسخگو می‌شود. یک آمادگی دیگر هم این بود که از زمان ائمه متأخر ارجاع مردم به عالمان دینی به جای ارجاع به امامان زیاد شده بود، این اتفاق هم از دوران امام رضا(ع) باب شد، اما باز در دوران امام حسن عسکری(ع) به اوج رسید، این گونه ائمه(ع) مردم را به سمت علمای دین سوق می‌دادند تا پاسخ‌هایشان را از آنها بگیرند، اما به لحاظ کلامی نیز از زمان امام رضا(ع) شاهد هستیم که درباره مسائل عصر غیبت و اتفاقات آن با مردم صحبت شده است.